

Геополитика

НОВИТЕ ГРАНИЦИ НА ЕНЕРГИЙНАТА СИГУРНОСТ НА ЕВРОПЕЙСКИЯ СЪЮЗ И ЕНЕРГЕТИКАТА НА БЪЛГАРИЯ

Рамадан Аталай,

Председател на Комисията по енергетика, 40 Народно събрание

На международната конференция „Изтокът среща Запада: нови граници за енергийната сигурност“, проведена в Истанбул на 26 юни 2007 г., европейският комисар по енергетика г-н Андрис Пиебалгс направи впечатляващо изказване по темата. Няма съмнение, че темата за енергийната сигурност е много важна за сегашното състояние на глобалния дебат по енергетика, като той постепенно се измести от чисто национален контекст към международните проблеми. Контекстът, в който днес се развива европейската енергийна политика и в частност енергийната сигурност, включително и българската като неделима част от нея, е доста различен от този преди няколко години. Кое наложи тези промени в дневния ред на дискусиата по енергийните проблеми на Съюза?

Европейският съюз е в процес на разработване на нова европейска енергийна политика. Общата основа е, че тази нова политика трябва да постигне едновременно три ясни цели: *устойчиво развитие, сигурност на доставките и конкурентоспособност.*

Темата за устойчивото развитие. Предизвикателството на енергийната устойчивост може най-добре да бъде разбрано, като се позовем на факта, че за първи път в историята на

земята дейностите на човека фундаментално и отрицателно влияят върху физическите системи на нашата планета. Опасността от глобално затопляне, предизвикано от отделянето на парникови газове, е реална. В последния си доклад от 4 май тази година *Международната група по изменението на климата* (МГИК) посочи, че емисиите на парникови газове са се увеличили с повече от 70% от 1970 г. Най-голямото нарастване през този период идва от енергийния сектор, където емисиите са увеличени със 145%. При текущите тенденции МГИК очаква емисиите на CO_2 да нараснат в бъдеще с 45-110% към 2030 г., като две трети от това увеличение ще идват от развиващите се страни. Тези резултати са следствие не само от по-високия икономически растеж, но също така и от бързото нарастване на глобалното население. ООН предвижда, че към 2050 г. населението на света ще нарасне от 6,6 милиарда днес до около 9 милиарда, което означава увеличение с почти 50%. Като отчетем предвидения ръст на икономиката, в частност в развиващия се свят, това означава, че към 2050 г. може да се очаква световната икономика да достигне развитие между 4 и 6 пъти по-високо от днешното.

Процесът на „натиск върху земята“ днес се изразява в налагането на огромно напрежение върху нейните физически процеси, което води до така наречената *неустойчивост*. Значението на думата *устойчивост*, когато е разглеждана в този контекст, има изцяло различно измерение. Ако искаме да предпазим световната икономика от разрушаване на границите, това ще причини истинско нарушаване на нормалните човешки условия на живот поради замърсявания, миграция на масите, изменение на климата, болести и измиране на цели групи видове от флората и фауната. Промяната в подхода към проблема е необходима, промяната е неизбежна и почти сигурно е, че в Европа с широкото участие на политици и експерти трябва да започне борба против глобалното затопляне. Последствията от продължителното вървене слепешком по пътя на пренебрегване на въпросите на устойчивостта на развитието днес са факт. И в Европа, и в света като цяло увеличението на емисиите на парникови газове е глобално и ние най-накрая сме на път

да осъзнаем, че изменението на климата засяга лично всеки гражданин на планетата, защото това не е просто един локален ефект, който ще засегне само някои далечни части на света. Изменението на климата има потенциала да ни засегне фундаментално чрез огромни наводнения и суши в различни области на света, да не говорим за това какво влияние върху начина ни на живот и икономическата ни система ще има ефектът от масовата миграция по света.

Енергийните стратегии, политиците и експертите трябва най-сетне да разберат, че има само кратък промеждутък от време, през който можем да се справим с този проблем. Ако светът чака десетилетия или повече, ще бъде твърде късно. Ние ще сме оставили на нашите деца и внуци в наследство един коренно променен климат и тогава те няма да могат да направят абсолютно нищо. Ето защо предприемането на ефективни действия за справяне с изменението на климата няма алтернатива – това е всеобщо задължение, и то на всеки един от нас. Това е един от фундаментите на новата енергийна политика на Европа, предложена от Комисията през януари и одобрена през март от Съвета на Европа. По време на тази среща държавните глави на Европейския съюз единодушно се договориха за конкретни действия, за да отговорят на това предизвикателство, и това не е просто добро намерение. В частност те се договориха за ясни условия и безусловен ангажимент за намаляване на нивата на емисии на парникови газове в Европейския съюз до 2020 г. с 20% в сравнение с тези през 1990 г. Нещо повече европейските ръководители приемат, че ЕС може да отиде още по-далече и да повиши равнището на това намаление до 30% към 2020 г., когато ще влезе в сила международното споразумение за предотвратяване промените в климата.

За да се превърне тази политика в реално действие, държавните глави също се съгласиха в допълнение към мерките за осигуряване на устойчиво развитие *първо*, да подобрят системата за търговия с емисии, *второ*, да реализират една нова много амбициозна програма от мерки за енергийна ефективност и, *трето*, да се въведат законовообвързващи национални цели на

страните членки за стимулиране развитието на производството на енергията от възобновяеми енергийни източници.

Тези цели ще увеличат дела на зелената енергия в енергийния микс на Европейския съюз до 20% към 2020 г. Към тази дата се очаква да бъде постигнат минимум 10% дял на биогоривата на пазара на течните горива. Тези цели не са просто декларации за намерения, а ясни ангажименти на страните членки, включително и България, съпроводени със законовообвързващи действия. По отношение на енергийната ефективност – потенциалът за повишаването ѝ е реализиране на икономии на енергия от 20% към 2020 г. спрямо равнището от 1990 г., което е другият основен двигател в схемата за търговия с емисии, чийто втори период трябва да започне през 2008 г. В момента ЕС разглежда тези възможности, за да намери правилния подход и да осигури необходимата рамка за масирани инвестиции в тази област в периода след 2012 г. Всички тези действия са задължителни и неизбежни, ако правилно се третира проблемът с глобалните промени на климата, и въпреки че дефинираните политики са амбициозни, при добро планиране на ресурсите, менажирането на процесите и необходимата доза решителност от страна на страните членки те са постижими.

Темата за сигурността на снабдяването. Това е втората ключова тема на новата европейската енергийна политика. Новата енергийна политика на Европейската комисия трябва да се превърне в катализатор на новата индустриална революция в обединена Европа. Тази цел ще наложи масов отказ от досегашните стандартни енергийни технологии и преминаване към възобновяеми енергийни източници – вятърна, слънчева енергия и на енергия, получена от биомаса, както и на водородните технологии. Това обаче ще наложи значителни инвестиции в преносните и разпределителните електрически мрежи на страните членки, както и развитие на технологиите на улавяне и отделяне на въглеродния двуокис и в повишаване на енергийната ефективност. За енергийните експерти е повече от ясно, че това ще доведе и до обратимост на сегашната тенденция в ЕС за непрекъснат ръст на вносните енергийни ресурси за нуждите на Съюза. Така например,

при отказ от прилагане на планираните мерки, енергийната зависимост на Европа от вноса би се увеличила от около 50% днес, до над 70% през 2030 г.

При разглеждане на тази обратна тенденция е изключително важно паралелно с това да се анализират тенденциите на световните пазари на петрол през следващото десетилетие. Предизвикателствата за обединена Европа на процесите на пазара на петрол произтичат от сегашната прогноза за ръст на потреблението на петрол през следващите години с 1,9% годишно, изготвена от *Международната енергийна агенция (МЕА)*. Въпреки че е доказано, че наличните петролни резерви са за десетилетия, това не означава, че производственият капацитет на добивните технологии може да се увеличава непрекъснато и в дълъг период от време. При това положение и при съществуващите модели на монополно регулиране на цените единствено по модела „търсене–предлагане“ означава, че до края на десетилетието възможността за увеличаване на производството на петрол ще бъде в ръцете само на няколко страни. Както предвижда МЕА „*възможността и желанието на големите производители на нефт и газ да увеличат инвестициите, за да отговорят на увеличаващото се глобално потребление, са особено неопределени*“.

Потенциалните ефекти на тези тенденции и на една такава политика върху енергийната сигурност и независимост на Европа са определено негативни. Така например, ако международната цена на петрола достигне до 100 \$ (барел през 2030 г., което е много вероятно дори по-рано от този срок), общите разходи за внос на енергия от европейските страни EU-27 ще нараснат до около € 170 милиарда годишно, което представлява годишно увеличение от около € 350 за всеки гражданин на ЕС. Логичното заключение, което се налага, анализирайки тези негативни тенденции, е, че дори ако изменението на климата не е проблем, Европейският съюз трябва във всички случаи да върви напред в своето технологично развитие, като постепенно замества приоритета на сигурността на доставките на вносни горива с интензивното развитие на местната енергетика, базирана на възобновяеми енергийни източници, ниски емисии

на въглеродни окиси и високо ниво на енергийна ефективност. Това не е нищо повече от една активна енергийна политика от страна на ЕС за справяне с високата зависимост от скъпите вносните енергийни ресурси и застраховане на риска.

И за политици, и за енергийни експерти става ясно от един такъв анализ, че принципите на устойчивостта на развитие и сигурността на енергийните доставки в новата европейска енергийна политика касаят едни и същи проблеми – на сигурността на държавите членки. И усилията на европейските политици, и в частност на българските, да бъде подобрена сигурността на снабдяването с енергия на страните членки на Европейския съюз не трябва да спре дотук. Необходимо е също така прилагане на активна енергийна политика за популяризиране на диверсификацията на доставчиците и в частност по отношение на природния газ. В последно време Европейският съюз одобри дългосрочното предоставяне на достъп на трети страни до новия газопровод между Гърция и Италия, с което се осигуряват възможности за доставки на природен газ от нови независими източници в ЕС. Новите терминали за втечен природен газ печелят от подобна либерализация, като във връзка с това Комисарят по енергетика на ЕС г-н Пиелбалг декларира наскоро, че това ще бъде другият приоритет в европейската енергийна политика за по-нататъшното осигуряване на нови и независими източници на снабдяване с природен газ на страните членки на ЕС.

Темата за конкурентоспособността. Третият основополагащ принцип на европейската енергийна политика е осигуряване на конкурентоспособност, който по общото мнение на експертите е най-важният. Или по-точно въпросът е: как да бъдат решени предизвикателствата на устойчивостта на развитието и сигурността на доставките по начин, който да е от полза за всички – производители и потребители на енергия и производители на енергийни съоръжения и технологии?

Отговорът на това предизвикателство се основава на факта, че реалната европейска енергийна политика разглежда всички тези предизвикателства като реализиращи се по едно и също време. Това означава, че през следващите няколко години ще

имаме едновременно ефективно международно споразумение за борба с промените на климата и нова глобална индустриална революция, която вече започна в Европа. И тези страни, които именно сега предприемат активна инвестиционна политика в иновации на енергийните технологии, в изследвания, разработки и ранно внедряване на ново поколение съоръжения с ниски емисии на въглеродни диоксиди и във водородната икономика, ще спечелят много по отношение на своята сигурност на доставките и конкурентоспособността утре. Това са страните, които ще се справят по-добре с бъдещите ценови шокове, инвестирайки в местна енергия с ниско съдържание на въглерод при стабилни цени.

Неразделен, а може би и най-значителен компонент на процеса на осигуряване на конкурентоспособността в новата енергийна политика на Съюза, е този на енергийното проучване. В края на 2007 г. Европейската комисия се очаква да предложи една нова инициативата – за разработване на *европейски стратегически енергийни технологии*. Това е фундаменталният въпрос на европейската енергийна политика и по мнение на експерти и политици е и ключът за трансформиране на предизвикателствата на промените в климата и енергийната сигурност в конкурентно предимство. Като всички промишлени революции успехът в борбата с климатичните промени ще се предопредели от технологиите. Това означава ново поколение енергийно ефективно оборудване, водородни енергийни паркове, технологии за улавяне и отделяне на въглерода и нови материали, които ще намалят себестойността на енергията, произвеждана от вятъра и фотоволтаиците с порядъци. В стратегическата финансова политика на Съюза се планира сериозно увеличаване на средствата за научни изследвания и енергийни проучвания в бюджета на Седмата рамкова програма на ЕС за изследване и развитие, като се поставя и въпросът за изразходването не само на повече средства, но и за повече качество и повече нови модерни технологии. За целта ЕС ще подобри координацията на тези изследователски програми, като едновременно с това ще осигури и конкуренция на идеи и подходи между отделните изследователски екипи.

Темата за външните връзки на страните членки в областта на енергетиката е ключов елемент от новата енергийна политика на Европейския съюз.

За Европейския съюз това предполага преди всичко „да се говори в един глас“. Договорът на Съвета за Европа, постигнат през юни 2007 г. в Брюксел за засилване ролята на висшето представителство на ЕС за външните връзки, ще помогне за създаване на истинска основа да се говори в един глас за външната енергийна политика на Съюза от всички страни членки. „Да говорим в един глас“ е важен принцип, който ще засили ролята и сигурността на доставките за всяка отделна страна членка. Неговото въздействие може да се засили чрез средствата на механизмите за солидарност между страните членки, които трябва да проявят активност във всеки случай на кризисна енергийна ситуация, когато това засяга отделна страна член или целия Евросъюз. Европейската комисия в момента търси различни варианти да бъдат предложени механизми за солидарност при доставки на нефт и газ в отделни кризисни енергийни ситуации.

Глобалното развитие на петролния пазар за момента не дава основа за особени притеснения: пазарът е добре снабден със суровини и на него има достатъчно количество резервни части и консумативи. *Международната енергийна агенция* наблюдава развитието на нефтените пазари, за да се увери, че спешното освобождаване на допълнителни обеми петрол към пазара може да бъде решено веднага при всяка една кризисна ситуация, след като това бъде поискано от пазара. Както се потвърждава напоследък на срещите от енергийния диалог ЕС – ОПЕК, изниква необходимостта в близко бъдеще ЕС да анализира процесите, свързани с влиянието на финансовите пазари върху нестабилността на цената на петрола, както и да се извърши анализ на състоянието на мощностите за преработка. Всичко това е необходимо за плавно функциониране на пазара и за това да има сигурност, че пазарът е добре снабден със суровини и деривати и че са налице прозрачност и предвидимост на търсенето и предлагането.

Оценката на ситуацията на пазарите на **уран и въглища** е, че в момента те работят на задоволително ниво. Според ев-

ропейските енергийни експерти, не така стои въпросът обаче по отношение на пазара на **природен газ**, който е от особено значение за Европа. Европейският съюз цени връзките, създадени през годините с различни доставчици на природен газ, които сега се считат за традиционни. Русия инвестира в редица нови трасета за доставка на природен газ към Европа. Всички ние, политици и експерти, се надяваме, че новото рамково споразумение между Европейския съюз и Русия, което ще бъде подписано веднага след решаването на някои все още открити въпроси от други области, ще съдържа ясни и разширени условия за сътрудничество в областта на енергетиката. Радващи са някои положителни информации, които се получават в Европейската комисия, за възникване на нови възможности за осигуряване на допълнителни алтернативни доставки на природен газ в бъдеще от басейна в Северно море (Норвегия), които могат да стартират на нива от около 90 милиарда куб. м. и да достигнат до 125–140 милиарда куб. м. до средата на следващото десетилетие. Положително отражение върху пазара на природен газ в Европа се очаква да имат стартиращите проучвания за изграждане на магистрални газопроводи между Норвегия и Швеция, между Дания и Полша.

Алжир е информирал официално ЕК, че има два проекта в процес на подготовка: Меджгаз към Испания и Галси към Италия, като всеки от тях е с капацитет от 8 милиарда куб. м. В допълнение капацитетът на съществуващата връзка през Тунис към континентална Европа може да бъде допълнително разширен. Този кратък обзор не изчерпва всички газови проекти в развитие, но той има за цел само да илюстрира, че важни инфраструктурни разработки в областта на доставките на природен газ за страните от Европейския съюз са в ход.

Въпросът за енергийната сигурност е глобален. Европейският съюз е по-скоро щастлив, че има в близко съседство региони, богати на петрол и природен газ, и по много начини ключът към енергийна сигурност на Съюза е на прага ни. Според нас, политиките, ангажирани с енергийна политика, независимо дали гледаме на изток, юг, запад или север, името на този ключ е „*инвестиции в диверсификацията на доставките*“.

Изграждането на важния за Европейския съюз газопровод „Набуко“, преминаващ през няколко страни, е сложно и рисково начинание по много причини и задачата на различните правителства от този регион и на Европейската комисия е те да работят за изпълнението на този важен проект. В това се състои и отговорността за създаване на благоприятна среда за бизнеса в страните членки с подходящи нива на институционална подкрепа, разчитайки на открити, прозрачни и добре функциониращи пазари и където е постигнат забележителен напредък в технологиите. Газопроводът „Набуко“ недвусмислено ще допринесе за повишаване нивото на диверсификация на енергийните доставки за Съюза и икономически ползи, за каквито всички ние – политици и експерти, работим.

Създаването на други нови газопроводи се оценява като положително и е основна част от стремежа на Европа и страните от този регион към диверсификация. Но като основен принцип на прозрачност и честна конкуренция ние бихме искали да видим всички тези части от газопроводи да предоставят равни шансове на търговските фирми и на регионалните и чуждестранни такива, за да преследват те своите търговски интереси при обективно спазване на пазарните принципи. Във връзка с това особено важно е да се изисква диверсификацията и честната конкуренция да започват още при източника. Именно затова Европейският съюз подкрепя страните от Каспийския регион в техния избор да работят с чужди петролни и газови компании за максимално увеличаване на потенциала на своите газови и петролни ресурси. Енергийното развитие навсякъде показва, че присъствието на международни петролни и газови компании е важно и основополагащо за изграждането на национална конкуренция по сектори и за осигуряване на дългосрочната конкурентоспособност на националните енергийни компании. Това е така поради факта, че международните петролни и газови компании формират правилната инвестиционна и технологична политика и са действителни партньори на местната промишленост.

И когато става дума за диверсификацията като основен елемент на енергийната политика, не може да не бъдат разгледани условията и новите пазарни изисквания към услугата **пренос**.

Една от целите на енергийната политика на ЕС е да осигури безопасни, прозрачни и сигурни системи за пренос на енергия от което и да е място и в каквато и да е посока. Експертите са убедени, че от общ интерес за страните по преноса е те да отстояват ползата от такива условия за пренос и Европейският съюз работи за по-нататъшното развитие на сътрудничеството със страните по преноса в ЕС и извън него в това отношение. И тъй като в редица случаи може да има различни алтернативни трасета за пренос на енергия, важно е всички те, включително и енергийните компании оператори да работят по единни стандарти и да спазват едни и същи принципи на недискриминация. Нещо повече, трябва да се работи и за това, инвеститорите в алтернативни трасета за пренос да бъдат равнопоставени и там, където е необходима политическа подкрепа, тя не се забавя и отношението на националния регулатор да бъде недискриминационно. Така основните цели на европейската енергийна политика и енергийната сигурност са чрез създаване на единни правила за участие на пазара, равнопоставеност и прозрачни пазарни механизми да се постигне най-висока ефективност, ниво на диверсификация и сигурност на снабдяването.

Какво е конкретното състояние на проблемите на енергийната сигурност на България?

България е изправена пред редица сериозни предизвикателства в енергетиката, породени както от обективни причини и обстоятелства, така и от различните темпове на реформите през годините на прехода.

Като първостепенен фактор на развитието на българската енергетика се оценява силната ѝ зависимост от вноса на първични енергийни ресурси, които понастоящем са над 70% от общата консумация в страната. Единственият значим местен енергиен ресурс са нискокачествени лигнитни въглища с високо съдържание на сяра. Разчита се предимно на вносни руски горива – петрол, природен газ, качествени въглища и ядрено гориво. Тази структура на енергийния баланс буди тревога от гледна точка на сигурността на енергоснабдяването. Европейският съюз, чиято зависимост от внос е по-малка – около 40%,

но с тенденция за увеличаване до 70% след 20 години – полага сериозни усилия основно в три направления:

- намаляване на относителното енергийно потребление на единица брутен вътрешен продукт (БВП) на икономиката;

- оползотворяване на местни възобновяеми енергийни източници (ВЕИ) и

- приложение на водородните технологии за нов етап в енергийното развитие на света.

Наред с това значителен потенциал за подобряване на сигурността на енергоснабдяването представлява засилването на взаимната зависимост при използване на възловото географско положение на страната за все по-голям транзит на руски и азиатски ресурси (природен газ, петрол и електроенергия) към запад и юг, както и на възможността за разнообразяване на източниците и доставчиците на енергоресурси. В тази връзка новите проекти от типа на „Бургас–Александруполис“ и „Бургас–Вълра“, както и лансираната идея за проекта „Син поток“, всички те транзитират през територията на България, ще бъдат фактор на национална и регионална сигурност и стабилност.

Въпреки оскъдния местен енергиен потенциал, българската икономика се отличава от другите страни (както развитите, така и тези в преход от Централна и Източна Европа) с енергийната си разточителност. Поради това основната стратегическа цел на българската икономика, и в частност на енергетиката, трябва да бъде рационалното използване на енергийните ресурси. Задачата е очевидна и винаги е била декларирана като приоритетна, включително в планово управляваната икономика. Отсъствието на пазарни средства за въздействие обаче все още не позволява да се постигнат забележими резултати, въпреки сериозния научен и технически потенциал, включен в изпълнението ѝ. Рационализирането на потреблението и енергийния баланс е възможно само в условията на конкурентна икономика и енергиен пазар. Като подкрепя това разбиране, правителството декларира в своята *Програма за управление* развитието на конкурентен енергиен пазар като върхов приоритет в енергийния сектор.

Създаването на модерна и пазарноориентирана енергетика обаче изисква наличието на редица предпоставки, някои от които вече са налице, а други в момента се създават, а именно:

- нормализиране на енергийните цени в съответствие с обособените пълни икономически разходи и преустановяване на субсидирането на производителите;
- финансово оздравяване и създаване на комерсиално работещи енергийни дружества;
- добре работещи регулаторни институции и механизми;
- пазарни правила и структури;
- подходяща законова рамка.

Необходимо е ускорено и паралелно с посочените по-горе цели да бъдат извършени комплексни действия, които да компенсират несвършеното досега, или, накратко казано, реформата в енергетиката да продължи.

Държавната намеса ще бъде намалена до грижата за създаване на прозрачни и безпристрастни условия за развитие на търговска дейност и защита на обществените интереси, инвестициите ще се определят от очакваното потребление при поемане на основния пазарен риск от инвеститорите.

Сигурността на енергоснабдяването не означава максимално използване на местни ресурси или минимален внос, а намаляване на рисковете при добив и доставка чрез разнообразяване на енергийните ресурси по вид и местонахождение с отчитане на дългосрочните регионални и световни тенденции на пазара на енергийни ресурси.

Изхождайки от това разбиране, основните цели на развитието на българската енергетика и постигането на висока степен на сигурност на доставките трябва да бъдат следните:

- 1) Постигане на дългосрочно сътрудничество с Русия (разполагаща с 1/3 от световните запаси на енергийни суровини) за нарастващо транзитиране на руски природен газ през България като средство за постигане на по-благоприятни и гарантирани ценови условия, в пълно съответствие с принципите на общата енергийна политика за външни връзки на Европейския съюз;
- 2) Използване на географското положение на България за повишаване надеждността на доставките на енергийни ресур-

си за региона. България е разположена на ключов кръстопът в Европа, през който минават транзитните газопроводи от Русия в южна посока и който свързва Гърция и Турция с европейската електрическа мрежа. Ако в бъдеще се изградят газопроводи от Централна Азия до България и по-нататък за Централна Европа, страната ни може се превърне в алтернативен коридор Изток – Запад, който да диверсифицира зависимостта на Западна Европа от вносен природен газ. Все пак трябва да се има предвид, че досегашната политика на комбинация от индексирание на цената на природния газ с т.нар. петролни индекси и доставката при условие „вземай или плащай“ превръща пазара на природен газ в пазар с ограничена конкурентност и сигурност;

3) Отваряне на пазара на електрическа енергия и природен газ за внос, което да позволи на българските консуматори да печелят от договорени конкурентни цени при гаранции за спазване на европейските технически стандарти от вносителите. Декларираните намерения в енергийните стратегии на страната за запазване на доминираща роля на България при износ в региона, едновременно с либерализиране на достъпа и демонополизирание на вноса, са в съответствие с европейските принципи за реципрочност на Директивата, съответстват на националните интереси и трябва да се работи за тяхното реализиране на практика. Същевременно тази политика е национално отговорна, работи и рано или късно ще донесе директни ползи за българските потребители на енергийни продукти.

Добре развитата енергийна инфраструктура и географското положение благоприятстват позиционирането на България като диспечерски и пазарен център на Балканите в контекста на предстоящото развитие на регионален енергиен пазар.

За разлика от много страни членки и кандидати за членство в Европейския съюз, където местният въгледобив няма перспектива на икономическа основа, *местните лигнитни въглища имат силна позиция като ресурс за производство на електрическа енергия в страната.* Този факт, съчетан със значението им за сигурността на енергийните доставки, определя значимото място на комплекса от мини и централи „Марица-изток“ в развитието на българската енергетика.

Ядрената енергетика има значителни перспективи в бъдещия енергиен микс на страната, но развитието ѝ трябва да се подчинява на европейските принципи на доказано високо ниво на безопасност, прозрачни механизми на финансиране и възлагане на дейностите по проектиране, доставки и строителство на инсталациите.

Възобновяемите енергийни източници (ВЕИ) са друг важен ресурс, който може да намали зависимостта от внос, да подобри сигурността на енергоснабдяването, да облекчи изпълнението на задълженията по опазване на околната среда и да допринесе за по-висока трудова заетост. При това много от ВЕИ (биомаса, малки водни централи, ветрови и слънчеви електрически централи, геотермална енергия и т.н.) са със значителен ресурсен, технически и икономически потенциал. Въпреки това те се използват непостоянно и недостатъчно и засега имат незначителен дял в общото брутно енергопотребление. Сериозна пречка пред тяхното развитие представляват по-високите начални инвестиции. С цел преодоляване на съществуващите бариери след 2001 г. бе разработен план за действие, съответстващ на Директивата на Европейския съюз 2001/77/ЕС, включващ интегриран подход и инструменти за развитието на ВЕИ, както и кампания за ускореното им развитие, базиран основно на създаване на преференциални условия за тяхното изграждане. Всички тези политики и механизми за стимулиране на това развитие намериха отражение в новоприетия през 2007 г. *Закон за възобновяемите и алтернативни енергийни източници и алтернативните горива.*

Нови хоризонти пред енергетиката на България откриват бързоразвиващите се в световен мащаб водородни технологии за производство на достъпна, евтина и екологична енергия и ние като законодателен орган трябва да направим необходимото за включване на целия наличен научен потенциал на страната в международното разделение на изследванията и разработките в тази област. Като израз на сериозните намерения на правителството и ръководството на парламентарната комисия по енергетика за интензифициране на развитието в тази област е планираното допълване на *Закона за възобно-*

вземите и алтернативни енергийни източници и алтернативните горива с текстове, целящи специално стимулиране развитието на водородната енергетика.

За да се подобри сигурността на енергийните доставки, от гледна точка на предлагането са необходими инвестиции за намаляване на загубите при преноса, разпределението и крайното потребление на електрическа и топлинна енергия, а така също за повишаване на ефективността и удължаване на икономическия жизнен цикъл на ключови електро- и топлоцентрали. Тези проекти фигурират в инвестиционните и приватизационни приоритети на правителството.

Усилията в посока на сигурност на доставките могат да са успешни само ако са придружени от политика на енергоспестяване. И докато по отношение на снабдяването възможностите на България са ограничени, то по отношение на енергоспестяването потенциалът е висок. В процес на въвеждане в практиката са редица ефективни инструменти, регламентирани в актуализирания през 2007 г. *Закон за енергийната ефективност*, чрез които този потенциал да се оползотвори. Това ще се отрази благоприятно не само на сигурността на енергоснабдяването, но и на външнотърговския баланс на страната, в който вносът на енергийни ресурси е над 70%.